

Pekka Ikonen

24.03.2010 (jatko 23.3.2011) (tulostus 22.01.2013)

Osa sukutarinaan Ikolanniemen Erkka

Erkka henkiverolle

Erkka hiihteli viimeisillä jääkeleillä Märjälahden poikki kohti kirkkovallia. Jokisuu piti kiertää ja matka näin piteni, mutta tuuli oli myötäinen. Rekikelillä oli ajettu talviteitä Ylikeyritystä. Ylikeyrityksen tilalle jääneet sukulaismiehet olivat olleet kahdella hevosella kyytimässä. Monenlaista tointa olisi vielä ennen kuin taloksi oikein uuteen paikkaan päästäisiin. Henkiveron vieminen papille oli tärkein ensi toimi. Jos se olisi hoitamatta saattaisi ruunun mies tulla ajamaan pois konnulta. Asumispaikan rakennukset Erkka oli ostanut Väätäiseltä, mutta maat olivat ruunun. Sovintojaolla olivat talonpojat ruunun maita hallinneet, eikä niistä nyt juuri kiistaa tullut kun Venäjän uskoiset muuttivat pois ja hyviäkin talonpaikkoja jäi autoioiksi.

Papin talo oli kaksitupainen. Toisesta tuvasta nousi savu oikein piisistä ja toinen näytti sisäänlämpiävältä. Erkka nosti sukset portin pieleen aitaa vasten ja katseli varovasti ympärilleen. Joen toiselta puolen näkyi pystyhirsillä ympäröity isompi talo. Tuo varmaan on sen vouti Aplekin pytinki kun on ihan hirsiaidalla erotettu. Pihalla hevostaan heinivältä mieheltä Erkka kyseli, että onko se tämä nyt papin talo ja onko sitä kirkon herraa nyt näkynyt. -Taisi mennä Hallitius juuri suurukselle, mutta kyllä se sieltä kohta tänne pitäjäntuvan puolelle tulee. Mistäs mies on ja millä asioilla liikkuu. Et näytä karjalan rahvaalta mutta et herrakaan liene?

-Ei, en minä Venäjältä päin. Ostin tuolta vastarannalta konnun ja nyt pitäisi päästä kirjoihin tuolla papin luona. Rehellisillä asiolla, jos sitä epäillet.

Kotvan odottelun jälkeen kirkkoherra Hallitius käveli pihan poikki pitäjäntuvan puolelle ja Erkka pääsi esittämään asiaansa. Henkiraha pitäisi maksaa ja saada vähän neuvoa miten tuon ruunun verovoudin kanssa pitäisi menetellä, jotta saisi Väätäisen hallussa olleet ruunun maat nimiinsä. Erkka oli vanhastaan tottunut enempi luottamaan pappeihin. Puhuihan ne yleensä sen verran suomea, että tolkuksi tuli. -No niinpä, niinpä, tuumaili pappi. Muuttopassissa näkyy Erik Erikinpoika. Saako tämän sukunimen nyt suomentaa Ikoseksi kun siihen on meillä näillä kuninkaan voittomailla semmoinen lupa, kyselee pappi istuen leppoisen arkisesti pöytänsä takana. Sarkanuttu päällä, pussihousuissa ja lapikkaat jalassa kirkkoherra näytti Erkasta miltei vertaiselta, hän kun oli pannut parhaansa päälle näin tärkeään tilaisuuteen.

-Mitä sitä perhettä Erkalla onkaan? Kaksi poikaa ainakin. Kreivi Pietari on luvannut meidän perustaa koulun. Mistä vain koulumestarin tänne jumalan selän taakse saanee. Paneeko Erkka ainakin toisen pojista kouluun?

-Ei niistä kouluun ole jo partasuita meihii. Jos ei akan oton ehdoksi mitään tule. Oma eukkoni on kivulloinen ja taloon tarvitaan nuorta emäntää.

-Mitenkäs Erkan oma lukutaito ja räknaus?

- Kyllä minä räknata rahan osaan ja erotan hopean pronssita. Ruotsin hopeaa pitää panna aina viisi keisarin ruplaan. Milläs rahalla rovasti henkirahan ottaa?

-Elähän mies kiirehdi. Erkalla on kuulemma ruotsin ruista. Maksaisit papin maksut rukiilla, niin minä saisin parempaa siementä omaan kaskeeni. Täkäläinen siemen on pientä ja vähäsatoista. Venäjän ruis taas on hallan arkaa. Jos Erkalla on ruotsin ruista sitä ei kannata hävittää.

-Ei tämä miero osaa kasketa. Naurista panevat ja tattaria pieniin tilkkuihin. Ne on tottuneet venäjän viljaa saamaan turkisten ja kapakalan vaihtona. Nyt ei viljan tulosta ole varmaa, kun kreikan uskoiset kauppamiehet karttavat näitä maita.

-Jos ei rovastilla mitään sitä vastaan, niin karsikkoja pyvältämään lähdetään heti Marian pyhältä, kiirehtää Erkkä jatkamaan:

-Jos rovasti vaikka kertoisi ne hylätyt puumerkit autioksi jääneitä taloilta.

-Kuule mies! Mierolta Sinun pitää merkit kysymän. Ei ne kirkon kirjoissa ole, paitsi ne mitkä nyt sattumalta tiedän. Ne saat minulta kun muistat sen ruotsin rukiin.

Pappilan piialta Erkkä osti lekkerin viinaa ja tangon tupakkaa. Ylikeyrityn sukulaismiehille on kyytiäiset pidettävä, jotta pääsevät matkaan ennen rospuuttoa. Onneksi sinne vanhalle paikalle jäi ylivuotista ruista. Aplekin miehet kuuluvat kiertävän pitäjää ja hevoskuormittain viljaa taloista ryöstävän. Pitää panna osa viljasta piiloon ja sitten vähän näytille. Kun ei vielä yhtään suvea ole taloa asuttu, ei verovelkaa ole. Tulisi vain itse se Aplekki hakemaan veroviljoja, niin voisi vähän katsoa miehen mittaa. Tuo rovasti oli sen tuntuinen mies, että sen kanssa kannattaa olla tuttavaa. Eihän se rovastikaan tiedä, että Repolainen on minun kauppasaksa sen uuden rajan takana.

Repolainen tietää tien ja yöpaikat, jotta ei rajaluutnantti estä eikä tule tullia vaatimaan. Ei sitä vielä tiedä kuka täällä keppiä heiluttaa.

Kotona Erkkä tuumaili pojilleen: -Pannaanpa tämän talon nimeksi Ikola, kun kirkkoherra niin lupasi.

-Pyhänä mennään pojat kirkkoon ja kuulostellaan mitä musta miero tuumaa. Jos konnun rajat on kiistattomat, aloitetaan karsikkojen pyvällyys. Sieltä voi löytyä hylätty rasi, jonka voi jo tulevana suvena kasketa.

Siemenrukiita kirkkoherralle vai myllyynkö menossa

Pyhänä kirkonmenojen jälkeen rovasti Hallitius oli pitäjän tuvan nurkilla tehnyt asiaa kehuskellakseen Erkan oritta. –Hyvistä hevosistakin täällä vaaroilla on pula. Taitaisinpa käyttää tammaani Ikolassa keväällä. Vieras veri on terää näillä raukoilla rajoilla. Siemenessä kuin siemenessä, rukiissa ja karjassa ja väessä, herra paratkoon, no niin no, -hyvä on hevonen Erkalla.

Noista kirkkoherran tuumista Erkka arvaili, että se muistuttelee niistä luvatuista rukiin siemenistä.

Heti maanantaina Erkka alkoi touhuta vanhempaa poikaansa Eerikkää elikkä poika-Erkkaa matkaan rukiita viemään kirkkoherralle.

Oli kuullas kevättalven aamu. Aurinko nousi itäisten vaarojen takaa kuin näyttääkseen, että siellä on Kreivin kaupunki. Oliko se luvattu kaupunki vai kaiken riesan verovoudin linnake, sitä ei nyt auttanut mieltä. Erkka evästeli poikansa Eerikän viemään luvattuja siemenrukiita kirkkoherralle. Sitä paljon mainittua Ruotsin ruista, joka kasvatti isomman tähkän eikä kuitenkaan ollut niin hallalle arkaa kuin Venäjältä leipäviljaksi mistälie aroilta tuotu.

-Ota tamma aisoihin ja reslat rekeen. Piirikin ne tuntevat jo kirkolla. Paljon eväsheiniä reslaan kuin olisit pitemmällekin menossa. Se vanhasta pihasta tuotu ruissäkki piilotetaan heinien alle ja päällemmäksi yksi säkki näitä Väätäiseltä talokaupoissa jääneitä rukiita. Jos kuka kysyy, minne olet menossa, sano meneväsi Mikko Sormuseen jauhatuksille, kun ei ole omia kiviä keretty asettaa eikä takoa. –No mikä tässä nyt niin salaista on, eikös tämä ole rehellinen henkiveron maksu papille? Eerikkä kyselemään.

- Eihän tässä muuta, mutta ei kannasta levittää mierolle tietoa, että meillä on Ruotsin puhdasta ruista. Eikä varsinkaan ruunun herrojen tietoon. Ne on ryöstöllä täällä heti vaikka ei verovelkaa edes niille vielä ole.

-Vie jyväsäkki sille eäntäpiika Kainuttarelle. Tunnet sen kyllä, komeasti käy ja piikoja komentaa. Sitten menet vuorollasi rovastin puheille, sanot kenenkä poika olet, että hän tietää merkata henkiveron maksetuksi kirkonkirjaan.

Eerikkä lähti ajelemaan talvitietä yli selän Kirkkovallille päin. Tamma lähti hyvään hölkkään heti järvelle laskettaessa ja Eerikkä istui sen toisen ruissäkin päällä toista jalkaansa reen sivussa viilettäen ja karvareuhkaa silmäinsä suojaksi kääntäen, kun aurinko paistoi vastaan ja hanki kimalteli. Tuli siinä mieleen vanhan asumiskylän kinkerimenot. Jos se tämä pappi vaikka kysyy ulkolukua, pitää matkalla muistella ainakin herran siunaus isämeitä.

Isä Erkka katseli poikansa menoa ja myhäili mielessään. Saapahan poika nyt nähdä kirkkovallin herroja ja kokeilla vähän omaan otsaan tuulemista. Oli kuitenkin viisasta panna poika asialle. Riuska mieshän se on eikä kukaan arvaisi, miten tärkeitä säkkiä poika on viemässä. Sen Sormuselle jauhatukseen menon hän oli keksinyt siitä kun Hallitus oli vihjaillut, että siellä on työtökin jo käytetty kinkerissä ristinoppia saamassa. Olisihan poika nähnyt ne komeat tyttäret, jos vaikka sinne puhemiehen kanssa tulisi asiaa. Emäntä taloon pitäisi saada mielellään jo ensi keyriin mennessä. Pielisen jäällä Eerikkä ei tavannut ketään. Ensimmäiset vastaan tulijat olivat kirkolta Tiensuulle päin ajavat talvirahtilaiset, jotka tietysti olivat uteliaita tietämään uuden hevospiehen matkasta. Eerikkä kyseli muina miehinä, että missäpäin se Sormusen talo, jossa on kuuluu hyvät jauhinkivet. –Tuolta se löytyy kun jatkat kirkon ohi

Nurmeksen rahtitietä. Mutta siinä talossa kysy emännältä ensin ovatko kivet vapaana käyttöösi. Rahtilaiset naureskelivat ja katselivat tutkivasti Eerikän kuormaa. Ei tuosta poikasesta heille uhkaa olisi kun vain ei vouden miehet sattuisi kohti. Ne veisivät vaikka pilkallaan uudelta mieheltä hänen viljasäkkinsä.

Eerikkä ehti jo huokaista helpotuksesta kun ei noista tuon enempää ollut. Mutkan takaa ilmestyi kuitenkin kuin sumusta vauhko iso koira ja sen perässä komea ratsukko kiiltävin välkkyvin valjain, ja miekka oli vyöllä ruoskaansa heiluttelevalla miehellä hevosen selässä.

Kopea ratsukko pysähtyi Eerikän kohdalle ja alkoi huudella hengästyneellä oudolla puhetavallaan. – Mikä mies, miksi ei anta tietä minulle. Sinä näke minun koira niin sinu pitää väistää tieltä. –Ai että onko semmoinen tapa, että kuormatun reen kanssa pitää väistää koiraa hankeen ja taimosesti kaataa kuormansa, tuumi Eerikkä. Ääneen hän ei mitään sanonut. Katsoi vain ylvästä herraa kuin alamainen ja tekeytyi hölmöksi. –Pitää väistää, pitää väistää jos herralle sopii. – Mitä kuormassa, tiuskaisi herra ja samalla sohaisi miekallaan Eerikän alla olevaa säkkiä. Pari koussikallista ruista solahti tielle, mutta Eerikkä ei ollut näkevinäänkään vahinkoa. –Myllyyn tässä ollaan menossa, ei ole jauhinkiviä omasta takaa. –Näin että ajoit selän yli tuolta Väätäisen autiolta päin. Käävitkö siellä varkaissa? Taaskin Eerikkä tekeytyi tyhmäksi. Istui vain säkkinsä päällä ja yritti hivuttaa jalkaansa säkin repeämän päälle, ettei koko säkki valuisi tyhjiin. Niin vieras jatkoi matkaansa olan yli vielä sylkäisten, eikä kiinnittänyt Eerikkään sen enempää huomiota. – Mikä lie tyhmä renki, ei siitä huolta. Mutta jousenhan tuosta saisi, jos talolliset sen palkkaisivat. Runsas oli varreltaan ja katsoi suoraan kohti. Aflekille jäi sellainen tunne, että tuon miehen hän tulisi tapaamaan vielä jossakin. Sen hölmöydessä oli jotakin röyhkeätä talonpoikaisuutta, jota hän oli tottunut kavahtamaan.

Pääsihän sitten Eerikkä Erkan poika vähin erin asiansa toimittamaan. Kirkkoherran talolla oli maanantaipäivän uneliaisuus parhailaan. Emäntäpiika näytti jo tietävän Eerikän asian. Kysyi vain, että sen pitkän Ikosen poikiakos sitä ollaan -Onkos siellä jotain sattunut, kun ei itse asiaansa ole toimittamassa. Eerikkä vähän säikähti, että jokos tuokin tietää, että äiti on sairaaloinen. Ettei ihan emännän paikkaa kyttyä. –Ei siellä mitään. Jalaksen painanta oli käynnissä ja olenhan minä mies yhden verosäkin tuomaan minäkin, vastasi hän emäntäpiialle.

Pitäjäntuvan puolella Eerikkä tapasi Hallitiuksen pitkän juurikkapöydän päässä pureskelemassa mälliä suupielessään. Rovasti sylkäisi mällin pois, kirjoitti jotain mustaan isoon kirjaansa ja näytti sitä Eerikälle. –Kirjoitinko mitan oikein?

– Kaksitoista kappaa siemenruista siinä lukee. Oikein on. Rovastia näytti hykäyttävän Eerikan terhakkuus. Eerikkä kyllä arvasi, että tällä tutkailtiin hänen luvun ja laskun taitoaan. Kyllä ne herrat osaa. Lähtiessään Eerikkä vielä ennen hatun päähän panoa virkkoi, että sopii rovastin tulla käymään Eerikkalassa jos sopii.

Asian toimitettuaan ei Eerikkä millään malttanut heti kotimatalle lähteä. Pitäähän tätä kylää katsella ja ajaa vaikka tuolta jokisulan toiselta puolelta kotiin päin, että näkee sen voudin hovin. Ei siitä nyt vaaraa ole, kun se ruotsin ruis on pappilaan toimitettu, ja tällä repaleella säkillä voi taas sanoa olevansa myllyyn menossa.

Hovilaksi kutsuttu asumus oli ikkunattomien hirsiseinien ympäröimä tarha, josta seinän yli näkyi vain jokunen savupiippu ja kirkon puoleisella kulmalla pieni mökkerö, jossa näytti istuvan mies. Ei Eerikkä edes hevostaan pysäyttänyt hovin kohdalla. Ei pidä pässiä härnästä, pässi se muuten pukkaa.

Järven jäällä kotiin päin ajeleva nuori mies rallatteli hevoselleen. Mieli oli hyvä onnistuneesta retkestä. Yht äkkiä hevonen nosti päätään ja korskahti. Talvitiellä hiihteli myötäsuuntaan pitkään sarkahameeseen ja ilmeiseen kirkkokuiviin pukeutunut tyttö. Tytön sukset näyttivät pahasti takaltavan keväisellä jäätillä. Saatuaan suksensa luistamaan eteenpäin, tyttö oli lentää nenälleen suksen tökätessä keskittien hevosen sontaan. Tästä kulkusettoman hevosen yllättämänä tyttö humpsahti päistikkaa lumihankeen. Eerikkä sai tammansa pysähtymään juuri parahiksi tytön kohdalle. Tyttö karisteli lunta koltultaan ja suoristi siveästi hametta polvien peitoksi. Päästyään jaloilleen hän heti tokeni kyselemään, että tietääkö isäntä viekö tämä talvitie Väätäisniemeen. Sinne mihin on tullut uudet isännät vanhan Ruotsin puolelta? –Voipi se sinne viedä, jos ei käänny jostakin väärään, sanoi Eerikkä vähän ilkikurisesti. Tie vie sinne minne hattu näyttää. No jopas sattu, nätti tyttö järvenjäällä ja menossa samaan matkaan, niin pitäähän sitä vähän kiusoitella.

Niin en minä isäntä, talollisen poika kyllä ja ei se talo ole enää Väätäinen eikä Väätäisen niemi. Se talo on nyt Eerikkala ja niemi Ikolanniemi. Vaan kukas se sinä, ja mistä kaukaa? –Tuolta selän takaa, ja on minulla nimi, vaan enpä sano vieraille. Napakasta vastauksesta Eerikkä arvasi, ettei ole piikatytöstä kyse. Tytössä oli jotain viehkoa, sen asennossa ja katseessa suoraan, eikä tyttö ollut niannut eikä nöyrisyellyt.

-Vaas asuuko siellä Eerikkalassa kolme Erkkää? Ukko Erkka, isäntä Erkka ja pojanpoika Erkka, kun kotona käskettiin sellaista taloa kysymään. - No se Ukko Erkka kyllä kuoli jo toissa vuonna Matin päivän aikaan siellä vanhalla paikalla, ja minä olen Erkka Erkanpoika mutta Ierikaksi kutsutaan kotona. Jotta mitä sinä tyttö sinne meille menossa olet?

Nyt tyttö resukalta meni kaikki repliikit sekaisin ja hän punastui korviaan myöten mitä nyt kirkkokuivin alta näkyi. – Minä tuota palttinakankaan ruokopirtaa viisiniitiseen kysymään. Äiti pyysi. Kun ovat vanhan Ruotsin puolelta tulleet niin niillä voisi olla. Nyt vuorostaan meni Eerikkä hämilleen, onko tämä nyt niitä Sormusen tyttöjä, sieltä mihin hänen piti sanoa olevansa myllyyn menossa. Pitikin niille rahtilaisille sitä kehua. Mutta eihän hän myllyyn mennyt, kun päällimmäinen säkki oli reessä vain voudin miehille valeeksi varattuna. Kotonahan olivat ihan hyvät kivet, ja siellä se jauhettaisiin.

-Että jos sinne Eerikkalaan pirtaa kysymään, niin nouse hyvä tyttö rekeen, joutuu matkasi paremmin, kun nuo sukseksi näyttävät niin pahasti takaltavan.

Sen vielä Eerikkä tohti kysyä ennen piharantaan tuloa, että myynejäkös se tyttö on kutomassa, kun pirtaa kysymään ja noin kirkkohuivi päässä arkipäivänä. Tyttö piti kysymystä pilkkana ja nosti vain nokkaansa. -Vaikka nuori isäntä lienetkin, ei se sinulle kuulu, mitä minä kudon ja kenelle minä kudon.

(Novelli loppuu tähän, mutta sukuhistoria tietää, että Sormusen Kaisa Eelinistä tuli sitten Ikolanniemen ensimmäinen kirjoissa nimeltä tunnettu emäntä. Kirjoituksen tapahtumat ovat mielikuvitusta. Taustana on käytetty paikallishistorian tietoja mm. Veijo Saloheimo, Saimi Hirvonen ja Kimmo Katajala. Eero Ikonen oli jo v. 1690 mainittu huomattavana kaskiviljelijänä ja kylvi ruista myös peltoon 2,5 tynnyriä. Yksi viljatynnyri on 146.5 litraa, eli kylvöala on 1 – 2 ha.) PI.